

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף עו

(בעמוד הקודם)

נחלקו הברייתות האם המשתמש בכלי של גוי בלי הגעלה, המאכל אסור או מותר. הברייתא הראשונה סוברת 'נותן טעם לפגם' אסור, והברייתא השניה סוברת 'נותן טעם לפגם' מותר.

קושיא: ולמאן דאמר 'נותן טעם לפגם' מותר, גיעולי עובדי כוכבים דאסור רחמנא היכי משכחת לה? מדוע אסרה התורה את כלי מדיין בגלל שבלוע בהם איסור, והרי הכלים כבר אינם בני יומן והטעם שבהם פגום. תירוץ: אמר רב חייא בריה דרב הונא וכו': התורה באמת אסרה את כלי מדיין דזווקא כשהם בני יומן, שאז הטעם שבהם אינו פגום.

קושיא: מכאן ואילך לישתרי: אם כן נמתין לאחר שיעבור היום ונתיר את השימוש בכלי, ומדוע צריך להגעיל אותו? תירוץ: גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא: זו גזירת חכמים.

ואידך - קדירה בת יומא נמי מפגם פגמה: ולמאן דאמר 'נותן טעם לפגם' אסור, קשה, הרי התורה אסרה את כלי מדיין רק כשהם בני יומן, ואם כן מניין לנו שכלי שאינו בן יומו אסור? והתשובה שגם בכלי בן יומו יש פגם קצת בטעם בגלל שהוא עובר דרך דופן הכלי, ובכל זאת אסרה התורה את הטעם הזה כי גם טעם פגום אסור.

*

רמי ליה רב עמרם לרב ששת: רב עמרם הקשה לרב ששת סתירה בין המשנה שלנו למשנה בזבחים. במשנתנו כתוב ששפוד ואסקלא צריך ללבן אותם באש. ואילו בזבחים כתוב ששפוד ואסקלא שצלה בהם בשר קרבן צריך להגעיל אותם במים חמים. בגלל שהם בלעו את הטעם של הקרבן, ומחר יעבור זמן אכילתו

והטעם הבלוע בהם יהיה אסור משום 'נותר'. וכשיצלה בהם שוב פעם מחר קרבן אחר, יפלט הטעם של האיסור הבלוע בתוכם לתוך בשר הקרבן החדש.

אמר לו רב ששת - מה הקשר בין קודשים לגיעולי עובדי כוכבים? בקודשים הטעם שנבלע בתוך השפוד היה טעם של היתר, ורק למחרת הוא נהפך לאיסור כשהוא כבר בלוע בתוך השפוד, ולכן מועילה לו הגעלה. אבל בכלי גויים הטעם שנבלע בתוכם היה טעם של איסור ולכן הוא צריך ליבון.

קושיא: אמר רבא - סוף סוף וכו'! מה זה משנה אם הטעם של הקרבן שנבלע בשפוד היה מותר? הרי בסופו של דבר השיפוד פולט טעם של איסור לתוך הבשר, ובשביל כך צריך ללבן אותו.

אלא אמר רבא: ולכן אומר רבא תירוץ אחר. כוונת המשנה בזבחים האומרת שצריך לעשות לשפוד 'הגעלה', לא להגעלה ממש, אלא לדין המיוחד שיש בקודשים שצריך לעשות 'מריקה ושטיפה' לכלים שבשלו בהם בשר קודש. אך ברור שמלבד זאת צריך לעשות לשפוד והאסכלא גם 'ליבון' בכדי להוציא את הטעם הבלוע בהם.

קושיא: אמר ליה אביי: וכי מריקה ושטיפה דומים להגעלה? הרי מריקה ושטיפה נעשים במים קרים ואילו הגעלה נעשית במים חמים.

אלא אמר אביי: ולכן אומר אביי תירוץ אחר. באמת צריך לעשות גם ליבון וגם הגעלה בין בקודשים ובין בכלי גויים. וכל משנה כתבה רק דבר אחד מתוך השניים, 'ויגיד עליו רעו' כלומר כל אחד ילמד על חברו, ומשתי המשניות ביחד נלמד שצריך לעשות את שניהם בשניהם.

קושיא: אמר ליה רבא - אי הכי: אם כן היתה צריכה משנה אחת לכתוב את שני הדברים (ליבון והגעלה), והמשנה השניה לכתוב רק את אחד מהם, ואז היינו לומדים מהמשנה הראשונה למשנה השניה שגם בה צריך לעשות את שניהם. (אבל כשכתוב בכל משנה רק דבר אחד, מניין לנו שלא מספיק לעשות בכל מקום רק את הדבר האחד שכתוב בו?!).

אלא אמר רבא: ולכן אומר רבא תירוץ אחר. באמת לשפוד ואסכלא צריך לעשות ליבון. אבל בקודשים מספיק לעשות הגעלה, בגלל ש'כל יום ויום נעשה גיעול

לחבירו'. כלומר בכל יום צולים מחדש בשפוד, והצליה החדשה מוציאה את הטעם הישן, ועוד לפני שהטעם הבלוע בכלי מספיק להיות נותר, הוא כבר יוצא החוצה ונכנס טעם חדש. (להלן תקשה הגמרא אם כן מדוע צריך הגעלה?).

קושיא: תינח שלמים: כל זה טוב בקרבנות שלמים שזמן אכילתם שני ימים, שאז בכל יום צולים בהם קרבן חדש וכך נפלט טעם הקרבן של אתמול לפני שהוא נעשה נותר. אבל בקרבן חטאת שנאכל רק ליום אחד (יום ולילה שאחריו), הרי למחרת כשהוא צולה בשפוד שוב קרבן חטאת או קרבן שלמים, הטעם שיוצא מהשפוד כבר אסור באיסור נותר של הקרבן מאתמול.

תירוץ: אמרי לא צריכא: מדובר באופן שכשהוא צולה היום בשר חטאת, הוא חוזר וצולה בו בשר שלמים. ואז הטעם של החטאת כבר יצא בצלייה של השלמים, ואילו הטעם של השלמים שנכנס יש לו זמן שני ימים. ולמחרת הוא צולה שוב חטאת, ואחר כך באותו יום שוב שלמים. (כלומר תמיד יש להקפיד שלאחר בישול חטאת יבשל באותו היום אחריו שלמים).

קושיא: אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי. קשיא! אמנם עדיין נשאר קשה, מדוע צריך כלל הגעלה? הרי הטעם כבר נפלט החוצה. ואכן הגמרא נשאר בקושיא על רבא.

רב פפא מתרץ: ההבדל בין קודשים לכלי גויים, שבקודשים מכיון שמבשלים בכלים הללו תמיד, הטעם לא 'קריד' (= נדבק) כל כך בתוכו ולכן מספיקה הגעלה. מה שאין כן בכלי גויים שלא מבשלים בהם כל הזמן, הטעם נדבק בהם וצריך ליבון כדי להוציא אותו.

רב אשי מתרץ: באמת התירוץ הנכון הוא מה שתירץ רב ששת לרב עמרם בתחילה. שבקודשים הטעם שנבלע בתוך השפוד היה טעם של היתר ורק למחרת הוא נהפך לאיסור כשהוא כבר בלוע בתוך השפוד, ולכן מועילה לו הגעלה. אבל בכלי גויים הטעם שנבלע היה טעם של איסור ולכן הוא צריך ליבון.

ומה שהקשה על כך רבא, שסוף סוף כשהשפוד של קודשים פולט את הטעם שבתוכו (בבישול שלאחר מכן), הוא פולט איסור. התשובה היא שהכלי פולט איסור פחות חמור. משום שהטעם הזה נעשה איסור כשהוא היה כבר בלוע בתוך הכלי,

והאיסור לא היה ניכר אף פעם, ולכן מספיקה לו הגעלה. מה שאין כן בשפוד של גוים שהטעם שנבלע בתוכו נכנס כשהוא כבר היה איסור הניכר לכל.

*

שאלה: ועד כמה מלבנן? כמה זמן צריך ללבן את הכלי באש? תשובה: **אמר רבי מני עד שתשיר קליפתן:** שתנשור שיכבה חיצונית של הכלי. (ובירושלמי כתוב שיהיו ניצוצות ניתזים מהכלי).

שאלה: וכיצד מגעילן? תשובה: **אמר רב הונא יורה קטנה בתוך יורה גדולה:** מניח את הסיר הקטן שבלוע בו טעם של איסור, בתוך סיר ענק מלא במים רותחים.

שאלה: יורה גדולה מאי? איך הוא יגעיל את הסיר הענק בעצמו? תשובה: **ת"ש דההוא דודא:** מעשה בדוד ענק שהיה בביתו של רב עקביא והא רצה להגעיל אותו. הוא הניח בצק סביב לשפת הכלי למעלה, ומילא את הכלי במים והרתיח אותם. ואז המים עלו עד למעלה על השפה והגעילו גם את השפה.

אמר רבא: מי חכם לעשות כזה דבר, אם לא רב עקביא שהוא אדם גדול והוא סובר 'כבולעו כך פולטו', ולכן מספיק לעשות לסיר הגעלה מבפנים. דהיינו הבעיה כאן היא איך להגעיל את שפת הכלי. אך מכיון ששפת הכלי בולעת רק על ידי ניצוצות של הבישול שעולים עליה כשהסיר רותח, אם כן גם ההגעלה תתבצע באותה הדרך על ידי ניצוצות מים רותחים שיעלו עליה בהגעלה.

למדנו במשנה - הסכין שפה והיא טהורה:

אמר רב עוקבא בר חמא: אפילו שהוא שף אותה, עליו גם לנעוץ אותה עשרה פעמים בקרקע. וביאר רב הונא שהקרקע צריכה להיות קרקע קשה שלא עבדו בה. וביאר רב כהנא שכל זה דוקא בסכין יפה שאין בה גומות, כי אחרת יתכן ויש שמנונית בתוך הגומות.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע - לאכול בה צונן: וכל זה בא להתיר רק להשתמש בסכין במאכל קר. אבל בשביל להשתמש בו במאכל חם צריך להגעיל אותו.

כי הא דמר יהודה: וכמו המעשה הבא, ממנו מוכח שבשביל להשתמש בסכין במאכל קר מספיק נעיצה בקרקע.

מר יהודה ועבד כנעני בשם 'באטי בר טובי' ישבו לפני 'שבור מלכא' (מלך פרס שהיה גוי). הביאו לפניהם אתרוג. חתך מלך פרס חתיכה בסכין ואכל, ולאחר מכן חתך חתיכה ונתן לבאטי בר טובי. לאחר מכן נעץ המלך את הסכין בקרקע עשר פעמים, חתך חתיכה נוספת ונתן למר יהודה. שאל אותו באטי בר טובי וכי 'אותו האיש' אינו יהודי (= כלומר אני)? אמר לו המלך את מר יהודה אני מכיר שהוא נזהר מלאכול איסורים, אבל אותך אני לא מכיר.

ויש אומרים שהוא אמר לו 'תיזכר מה עשית בלילה...!'. והיינו שמנהג הפרסיים למסור נשים לאורחים. המלך שלח להם בלילה שתי נשים, מר יהודה לא הסכים לקבל את האשה, ואילו באטי בר טובי הסכים לקבל. (אמנם באמת באטי לא עשה בזה חטא כי הוא היה עבד כנעני, אבל המלך לא הבין זאת. תוס').

הדרך עלך מסכת עבודה זרה

ויהי רצון שיעקור אותה ה' במהרה

מיכל העולם ובפרט מארצנו הטהורה

ויבנה את המקדש בתפארה